

HALİL BERKTAY

BATI
SOL
TÜRKİYE

SÖYLEŞİLER

2015-2018

ROMANS DÜKKAN

Kopernik Kitap 25

Söyleşi: 1

BATI-SOL-TÜRKİYE

© Halil Berktaş, 2018

© 2018, Kopernik Kitap / Dolmabahçe AŞ

Kitabın bütün yayın hakları Halil Berktaş ve Dolmabahçe AŞ'ye aittir. Tanıtım amacıyla kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevî ve malî hakları saklıdır.

Genel Yayın Yönetmeni

Abdülkadir Özkan

Yayın Kurulu Danışmanı

Prof. Dr. Halil Berktaş

Dizi Yönetmeni

Mehmet Erdoğan

Görsel Yönetmen

Mehmet Akar

San Okuma

Ali Kemal İnan

Kapak Tasarımı

Ali Kaya

Grafik Tasarım

Sinopsis

ISBN: 978-975-2439-60-3

Sertifika no: 35176

1. Baskı: Mayıs 2018

Baskı ve Gilt

Bilnet Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş.

Dudullu Organize San. Bölgesi 1. Cad. No: 15 Ümraniye-İSTANBUL

Tel: 444 44 03 · Fax: (0216) 365 99 07 · www.bilnet.net.tr

Sertifika No: 31345

Dolmabahçe AŞ

Altunizade Mah. Drd. Prof. Fahrettin Kerim Gökay Cad.34 Üsküdar/İSTANBUL

Tlf.: 0216. 520 02 60

www.kopernikkitap.com

info@kopernikkitap.com | siparis@kopernikkitap.com

Kopernik Kitap, Dolmabahçe AŞ markasıdır.

BATI SOL TÜRKİYE

S Ö Y L E Ş İ L E R

2015-2018

HALİL BERKTAY

kopernik

HALİL BERKTAY 1947 yılında doğdu. Robert Koleji bitirince Amerika'ya gitti. Ekonomi okuduğu Yale Üniversitesinden, lisans ve yüksek lisans derecelerini 1968 yılında; daha sonra yöneldiği Tarih alanında ise doktorasını İngiltere'nin Birmingham Üniversitesinden 1991 yılında aldı. Türkiye'de, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Tarihi ve İktisadi Doktrinler Kürsüsünde asistanlık; ODTÜ ve Boğaziçi Üniversitesi Tarih bölümlerinde öğretim üyeliği yaptı. Ayrıca yurtdışında Michigan (Ann Arbor) ve Harvard Üniversitelerinde misafir öğretim üyesi olarak ders verdi. Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü müdür yardımcılığında bulundu. *Ana Britannica Ansiklopedisi*'nin ve Europaia sergi projelerinin tarih danışmanlığını yaptı. 1998'den itibaren 18 yıl Sabancı Üniversitesinde çalıştı; Tarih ve Türkiye Çalışmaları programları ile Yaz Okulu'nun koordinatörlüğünü yaptı. Ocak 2016'da emekli olmasının ardından, Nisan-Mayıs 2017'de İbn Haldun Üniversitesine geçti. Halen İHÜ'de Tarih Bölümü Başkanlığı ve Türkiye Çalışmaları Programı Koordinatörlüğü görevlerini yürütmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	23
“AKINTIYLA SÜRÜKLENECEK DEĞİLİM”	27
<p>İlk üç bölümü, İbn Haldun Üniversitesi <i>Açık Medeniyet</i> gazetesi, yıl 1 sayı 3 (Aralık 2017 - Ocak 2018), 44-48’de çıktı. Metne de, başlığa da dokunmadım. Son iki bölümü, gene 31 Ekim 2017’de rediye edip vermiş olduğum şekliyle, ama ilk defa burada yayınlanıyor.</p>	
I. Kitaba ve Yazmaya Dair	27
Çok İşle Uğraşmanın Yoruculuğu	28
Akademik Yazım ve Güncel Yazım	29
Akademik Literatür Hafızası ve Güncel, Popüler Hafıza	30
II. Dünyaya Dair	30
Eski Dünya Düzeni Çökmüş, Yenisi Kurulmamış	31
Kuralsızlık ve İtimatsızlık	31
Öngörülebilirliğin Kalmaması	32
Müttefiklerin Bilinebilirliği ve Güvenilirliğinin Kalmaması	32
Belirsizlik ve Değişkenlik	33
Kâh Dastluk, Kâh Öfke Savrulmaları	33
Küçüklerin ve Ötekilerin İtiraz Olanaklarının Artması	34
ABD’nin İsteddiği Gibi Ezip Devirememesi	34
Örgütler ve Devletlerden, Çeşitli Meydan Okumalar	34
19. Yüzyıl ve Bugün	35
Mehdi Hareketi ve IŞİD (DAEŞ)	35

Amerika ile Dünya Çapında Boy Ölçüşmemek	36
Yerel Ölçekte Kendini Korumak ve Müdahaleyi Çok Pahalı Kılmak	37
İran ve Kuzey Kore'nin Objektif Anlamı	37
Çizgi Dışı Devletlerle Yaşamaya Alışmak	38
Yeni Kurallara İhtiyaç	38
BM ve Güvenlik Konseyi	38
Çifte Standartlılıklar	38
Ahlâki Üstünlük diye Bir Şey Kalmaması	38
Yeni Dünya Düzensizliğinde Türkiye'nin Konumu	38
III. Türkiye'ye Dair	38
15 Temmuz Darbesi (Karşısında Yazdıklarım)	39
Evet, Öyle Veya Böyle, Muazzam Bir Dönüm Noktası	40
Sonrasına Eleştirel Yaklaşımlar	41
"Devrim Sonrası" Bir Dönem ve Durum	41
Olağanüstü Güç Konsantrasyonu	41
Ne Yönde Kullanılabilirdi; Ne Yönde Kullanıldı	42
"Dar Çizgi" ve "Geniş Çizgi"	42
Batı ve Avrupa ile Daha Yumuşak İlişkiler	43
Referandum Sırasındaki Nazizm Suçlamaları	43
IV. Sola ve Sosyalizme Dair	43
15 Temmuz Karşısındaki Halk Direnişi	44
Ertuğrul Başer ve Murat Belge Yaklaşımları	44
Sosyalist Sol, Son "Etkileyici Muhalefet" Şansını Hangi "Yaban" cılıkla Yitirdi	44
Sosyalist Sol, Neden ve Nasıl	45
Bu Kadar Marjinalleşti ve Umutsuzlaştı	45
Sosyalist Solun Geçmiş Avantajları	45
Bir Zamanlar, Dünya Çapında Bir Akım ve Alternatifti	45
Bir Zamanlar, Türkiye'nin İntelligentsia'sıydı	45
Bir Zamanlar, Kemalizmle Müttefikti ve Kültürel İktidarı Paylaşıyordu	45
Derken, Sovyetlerin ve Sosyalizmin Çöküşü	46

Evrensel İddianın Yokolması	46
Örgütsel Ezilme ve Çözülüő	46
İslâma ve AKP'ye Bakışın Değişmesi	47
Kemalizme ve Türevlerine İkili Bakış	48
Evet, Paradigmatik Değişim Zordur, Zaman Alır	48
Dünyanız Tepetaklak Olduğunda (Ne Yapabilirsiniz)	49
İnkâr, Serinkanlı Gerçekçilik, Demokratik Eleştirelilik	49
V. Kendime Dair	50
Sağ ve Sol Kavramlarının Güreliliği	50
Sağ-Sol Ayırımının Fransız Devrimi'ndeki Kökeni	50
Sağ-Sol Ayırımının Çok Uzun Süre Nisbeten Stabil "Çatı"lar Oluşturması	51
Politika Demetlerinden ve İdeolojik Çatılardan, Kültürel Öbek veya Mahfillere	51
Kendi Dönüşümüm	52
Maaculuğu Eleştirerek Başlamak	52
Ve Sonra, Çorap Söküğü Gibi Gitmesi	52
Mao'dan Stalin, Oradan Lenin, Oradan Marx Eleştirisine	52
Arada Durma ve Tutunmanın Mümkün Olmaması	52
Zihinsel Sorgulama Süreçlerinin Anatomisi	53
Şüpheler, Sorular, Bastırmalar, Dışa Dönük Resmî Tavırlar	53
"Solda Birlik" Arayışında Gözlediğim Dogmatik Ucuçluk, İlkellik ve Kaçamaklar	53
"Gayri Buradan Ne Köy Olur, Ne Kasaba"	54
Suskunluk Duvarının Aşılması	54
Demek Konuşabiliyor, Anlatabiliyormuşum	54
"Bir Yer Var, Herşeyi Söylemek Mümkün"	54
Şimdiki Kimlik, Benlik Tanımım	55
Tarihçi Olma ve Tarihçiliği Yaşamının Anlamı	55
Gerçeği Kovalamak	55
Bir Meslek ve Bir Ahlâk Sorunu	55
Çok-Yönlü Eleştirelilik ve Tek-Yönlü Militanlık	55
Bu Dünyada Kant'a Yer Var mı?	56

“SOL YERLİLİĞİNİ KAYBETTİ VE BİR DAHA YAKALAYAMADI!” 58

Kısa, kondanse şekli *Lacivert* dergisinin Yerlilik konusuna hasrettiği Ekim 2015 tarihli 17. sayısında, s. 10-15'te yayınlandı. Buradaki versiyon, röportajın ham deşifresinin çok düzeltilip genişletilerek *Lacivert*'teki halinin iki misline çıkmış (ama derginin kayduğu başlık, niyetimi tam yansıtmamasına karşın korunmuş) şeklinden oluşuyor.

Evrensel ile Yerelin Ayrışması ve Buluşması	58
Yeryüzünün Dalması ve Kesintisizleşmesi	59
Yatay Bir Dünyadan Dikey Bir Dünyaya	59
Eski Yerliliklerin Üzerine Modernitenin Oturması	61
Terminolojinin Yüklümlü Yanlılığı	62
“Dış” Olan Taptan Kötü mü?	62
“İç” Olan Taptan İyi mi?	62
Karşılaşma, Çarpışma ve Tahribattan Çıkış	63
Geriyeye, Geçmişe Dönmek Mümkün mü?	63
Mağduriyet, Mutlak Haklılık mı Demek?	64
Marksist Anti-Emperyalizmin Yanılgılarından	64
İslâmi Anti-Emperyalizmin Yanılgılarına	64
Ayırım Çizgilerinin Değişkenliği	64
Değişmez Bir “Öz” ve “Biz” Mevcut Değil	64
Ömer Seyfeddin'den, <i>Primo</i> ve Kenan Örneği	65
Bugün “Biz”i Fes ve Çarşaf mı Belirliyor?	66
Yahya Kemal, Orhan Veli, Nâzım Hikmet	67
O Şiiriyetin Artık Kavuşulamazlığı	68
Kavramlar: Sol, Marksizm, Sosyalizm	68
Görelilik ve Yanlış Kullanımlar	68
Marksist Solun Yerlilik ve Millilik Sorunu	68
Alternatif Bir Modernizm	69
Liberalizm ve Marksizm	69
Öncelikle Teorik Bir Enternasyonalizm	70
Marksizmin Evrensel ile Başlaması	70
“Bütün İnsanlık” İçin Bir Teori ve Sesleniş	70
Önce Kendini Ayırmak, Yerelin ve Yerlinin Dışına Çıkmak	70
Kapitalizmin Yayılması ve “Dışarıdan Gelme”nin Anlamı	71
Modernite ile Karmaşık ve Muğlak Buluşmalar	72

Neyi Almalı, Neyi Almamalı	72
Teorik Enternasyonalizmden, Politik Enternasyonalizme	73
İkinci ve Üçüncü Enternasyonaliler	74
Komintern'in Yukarıdan ve Dışarıdan Bastırması	74
Marksist Teorinin Benzersizliği	74
Özel Olarak Çatışılıp Öğrenilmesi	75
İnsanlık Tarihine İradî Bir Müdahaleyi Nasıl Gerekçelendirdiği	75
Okuma Grupları, Mahfiller, Parti	75
Yerel İtirazlardan, Evrensel Bir Teoriye Sarılmaya	76
Evrensel Teoriden, Tekrar Yerellik ile Birleşme Çabasına	77
Ulus-Devlet Ölçeğinde Siyaset Yapmanın İcapleri	77
Yan Fikir: Fransız Devriminin Aşırı-Teorize Edilmesi	77
Yan Fikir: Aslında, Bu Maddele Uyan Başarılı Devrim Çok Nadir	77
Yan Fikir: Aslında, Genel Olarak Başarılı Devrim Çok Nadir	77
Yan Fikir: Aslında, Sosyalist Devrim ve Sosyalist Ülke Çok Nadir	78
Marksist Teorinin Bir Diğer Özelliği: Sınıfsallık	79
İndirgemeci ve Çatışmacı Bir Sosyoloji	80
Sınıfları Görmek, Kültürü Görmemek	80
Çatışma Unsurlarını Görmek, Birleştiricilikleri Görmemek	80
Yerliliği Tanıma ve Anlamada Yetersizlik	80
Nâzım Hikmet ve Zamanının Kültürel Mahremiyeti	80
Bu İstisnayla, Topluma ve Halka Bakar-Körlük	81
Ahmet Celâl'in "Yaban"lığı	81
Nasıl Bir Arada Tutarım Değil, Nasıl Yıkırım	82
Ek Bir Faktör: "Geri" ve "İlkel" Halkı Küçümseme	82
İthal Edilmiş ve İçselleştirilmiş Bir Oryantalizm	83
Kendi Tarihsel Mekânını Kolonize Etmek	83
Gecikmişlik ve Yetişmecilik	84
Niçin Marksizm -- Emekçilere Yakınlık Nedeniyle mi?	84
Niçin Marksizm -- Daha Hızlı Kalkınmak İçin mi?	84
Halksızlık Korkusu ve Kiteselleşme Çabası	84
Sağa Yönelik "Gayri Millî" Suçlamaları	85
NATO, Kore, Amerikan Emperyalizmi	85
Mustafa Kemal, İstiklâl-i Tam, İkinci Kuvayı Milliyeciliğimiz	85

Sınıflarüstü Yaklaşım ve Yakıştırmalar	86
Kıvılcımlı, Fatih, Devrimci Ordu	86
Folklor, Köylücülük, Türkücülük	86
Halk İsyanları, Kürtler, Aleviler	86
Nâzım, Sinan ve Şeyh Bedreddin	86
(Tekrar) <i>Memleketimden İnsan Manzaraları</i> 'nin Benzersizliği	88
İslâmiyetin ve Osmanlının Etrafından Dolaşma Çabaları	88
Kemalist Kültür Mühendisliği; Türk Tarih Tezi	89
Diğer Bazı Yüzeysel Oportünizm Örnekleri	89
Deniz Baykal ve Anadolu Solu/Sosyalizmi	90
"Büyük Devrimci Hz. Muhammed"	91
Uzun Süre, AK Parti'yi Anlayamamak	91
Uzun Süre, Devletin Çok-Katmanlılığını Anlamadığını Anlayamamak	92
Ek Değınmeler: Bir Zamanlar Her Yerde Emekli Generaller Vardı	93
Ek Değınmeler: Marksist Sol ve Filistin	94
Ek Değınmeler: Osmanlı Din ve Mezhep Tarihinin Zayıflığı	94
"BATI DÜNYASINDA BİR VİZYON VE LİDERLİK KRİZİ VAR"	96
<i>Yürünge</i> dergisi, sayı 2 (Kasım 2017), s. 48-62'de yayınlandı. Orijinal metin ve (derginin editoryal yorumunu yansıtan) başlık aynen korunmuştur.	
Batı-Doğu Ayrışması Nasıl Meydana Geldi	97
Denizaşırı İmparatorlukların Kısa Tarihi	98
Modern Emperyalizm ve Dekolonizasyon (Sömürgesizleşme)	100
Devlet Olarak Güçlenme, Meydan Okuma	101
Kalay Devrilebilirlikten Çıkış	102
Türkiye'nin İtirazı ve Evrensel Bağlamı	104
Oryantalizmin Gözünde, "İkinci Kuşak"ta Yer Alanlar	104
Barut İmparatorlukları	104
Bürokrasi ve Devlet Geleneği	105
Sömürgeleştirilmeye Direnç	105
Milli Mücadele: "Erken, Kısa, Hızlı"	105
Buna Rağmen Darbeler	106

Sağuk Savaş Bağımlılık ve Hiyerarşileri	107
Ordu ve Bürokrasinin ABD ve NATO ile İçli Dışlılığı	107
Türkiye'nin Batı Tarafından Maruz Bırakıldığı Yaptırım, Zorbalık ve Müdahaleler Tarihi	107
Günümüz Dünyasındaki Değişim	108
Avrupa-Merkezci Nazarın "Üç Kuşak" Vizyonu	109
İthal Edilmiş ve İçselleştirilmiş Oryantalizm	109
İkinci Ligde, Ârâfta, Bıçak Sirtında	110
<i>Alla Turca ve Alla Franca</i>	111
Tam Anlamıyla Yeni Bir Sosyal Sınıf	112
Kendi Suretinde Bir Toplum ve Millet Yaratmak	113
Batının Ömrü Ne Kadar?	114
Acele Çöküş Hayal Etmemek	114
Batı Modernitesine Meydan Okumalar	114
Geçmişte Marksizm, Şimdi İslâmiyet	115
Mağduriyet, Mutlak Haklılık mı Demek?	115
Batının Liderlik ve Vizyon Sorunları	116
Düşünsel Kriz	117
Liberalizmin Yerine?	118
Yeni Bir Marshall Planı (İhtiyacı ve İmkânsızlığı)	119

"İSLÂMÎ HAREKET, BATI'DA NELERE İTİRAZ ETTİĞİNİ BİLİYOR,
SIRA ALTERNATİFİNİ ÜRETMEKTE" 121

Yörüngen dergisi, sayı 3 (Aralık 2017), s. 62-69'da yayınlandı. Orijinal metin ve (derginin editoryal yorumunu yansıtan) başlık aynen korunmuştur. Kendi tercihim, "*sıra* alternatifini üretmekte" değil, "*sorun* alternatifini üretmekte" şeklinde olurdu.

Eşitsiz Gelişim	121
Yer Değiştirmeler ve Kuvvet Kaymaları	122
İslâmî Hareket, Marksist Sosyalizmin Serüveninden Ders Çıkarabilir mi?	122
İslâmiyetin Mağduriyeti Yeterli mi?	122
Başka "Alternatif Medeniyet" İddiası Yok mu?	123
İslâmiyetin "Alternatif Medeniyet" İddiası Yeterince Derin ve Yoğun mu?	123

"Bizim" Denebilir mi	124
Müslümanlardan Korkmak ve Korkmamak	124
Birlikte Bir Şey Yapmak ve Yapmamak	124
O Anti-Emperyalizmden Bu Anti-Emperyalizme	124
Din Korkusu Daha mı Baskın	124
Hangisine Karşı Nereye Sığınmalı	124
Muarız ve Muteriz Olmak Yeterli Kaşul mu	125
Genişçe Bir Parantez: Sosyalizm Tarihi	125
Başlangıç ve Çıkış Noktası	125
Kapitalizmin Negatifi, Arabı	125
Uygulama ve Kurumlaşma Muamması	125
"Toplum"u Kim ve Ne Temsil Ediyor	127
Stalin ve Sosyalizmin İcadı	127
"Savaş Komünizmi"nin Rehabilitasyonu	128
Traçkisiz Traçkıizm, ya da Köylünün Sırtından	128
"Sosyalizmin İlk Birikimi"	128
Devlet, Kolhoz, Gosplan	128
Ortodoks Bir Şablon (ve "Sapma"lar)	128
Sosyalizm, Kapitalizme Alternatif Bir Medeniyet Kuramadı; İslâmiyet Kuracak mı?	129
İslâmî Hareketi Bekleyen Tuzaklar	129
"Biz" ve "Medeniyet" Nasıl Tanımlanacak?	130
Haklılık Söylemi ve Uzantıları	130
"Bizim" Tarihimizde Herşey Doğru mu?	132
Kendini Çok Beğenmemek; Kendine Çok Acımamak; Kendine Toz Kandırmamak	132
Saf ve Bozulmamış Bir Geçmiş?	132
Kapitalizm-Öncesi Şiddet ve Osmanlı Toplumu	134
"BİZ" VE BATI SORUNU	137
<i>Yörünge</i> dergisi, sayı 4 (Ocak 2017), s. 70-79'da yayınlandı. Orijinal metin ve derginin kayduđu, ama bu sefer benim de içeriđi dođru yansittiđini dűşündűđüm) başlık aynen korunmuştur.	
Batı Bilimleri Ne Durumda?	137
Akademik Dünya ve Sosyal Bilimler, Batı Kamuoyu	138

ve Popüler Kültüründen Farksız mı?	
Batılı Bütün Tarihçiler Batı-Merkezciliğe Mahkûm mu?	138
Batının İçinden Batı Eleştirisi Çıkıyor mu?	138
İroni veya Paradoks: Emperyalizmi ve Oryantalizmi, Kimlerden Öğrendik veya Öğreniyoruz?	139
Geri Dönüş Mümkün mü; Nostalji Nereye Kadar?	139
Geçmişe Karşı Kendi Hayratlığımız	140
Hangi Osmanlı Estetiği; Nerede ve Kaçınıcı Yüzyıl?	141
Hayat Temposu ve Maddî Çevre Farkı	141
Çamlıca Camii: Ucuz Neo-Osmanlılık	142
Malzeme, Marifet ve Kubbe Formu	143
Geçmişten Yararlanmak Ne Demek?	143
İncelmiş, Özümlemiş Sentezler	144
Osmanlıyla Barışma Söylemi, Neden Yetmiyor Yeni Bir Estetik Üretmeye?	144
"Biz" Kimiz, Neyiz?	145
Saf, Mükemmel ve Değişmez Bir Türk-İslâm Sentezi Olabilir mi?	146
"Dış" Karşıtlığı ve Kemalist Kültür Devrimi	147
Öztürkçecilik ve <i>Oxford English Dictionary</i>	148
Çevirmenlik ve Öztürkçecilik	149
Eleştiri ve Eleştirelilik	150
Ortak Dergiler, Eleştiri Normları ve Yazıları	150
Serbest, Özgür Seçicilik	151
Yasakçılık ve Tektipçilik	152
Türklere, İslâmiyete, Osmanlıya Yapılan Haksızlıklar	152
Zıddı: Şimdi "Biz" ve Herşeyimiz Doğru ve Haklı mı?	153
Uzmanlık ve Çok Çalışmak; Kendi İşini En İyi Yapmak	153
Evrensel Ölçüler ve Kucaklayıcılık	153
Halil İnalık Örneğinin Anlamı	153
"ERDOĞAN İÇİN MHP İLE İTTİFAK HAYATİ ÖNEM KAZANDI"	158
<i>Yörüngen</i> dergisi, sayı 6 (Mart 2017), s. 64-79'da yayınlandı. Orijinal metin ve (derginin editöryal tercihini yansıtan, ama şahsen fazla güncel-siyasî bulduğum) başlık aynen korunmuştur.	

Batı ve Osmanlı (İlişkilerin Geçmişi)	157
Batı ve Türkiye (İlişkilerin Geçmişi)	158
Türk Milliyetçiliğinin Batıdan Rahatsızlıkları ve Bu Rahatsızlıkları Bastırması	158
2012'Den Bu Yana, Karşılıklı Sertleşen Tavırlar	159
Gülcenciler ve 2015 Darbe Girişimi	160
Anayasa Referandumu Süreci	163
İki Taraflı Yanlışlar	163
Bugün Batıya Çağalan Meydan Okumalar	163
Kimlerden, Nerelerden?	163
İllâ İyi mi Sayılmalı? (Değer Yargısız Okumalar)	164
Eski Blokların Dağıldığı "Çoklu" Bir Dünya	165
Ortadoğu'daki Sarsıntı ve Yeniden Mevzilenme Çabaları	166
Batının Üstünlüğü: 250, En Çok 500 Yıl	167
İnsanlık ve Medeniyet Tarihi İçindeki Yeri	167
Zaman ve Ölçek Sorunları	168
Batı Avrupa'nın Geriden Gelip, Bir İki Avantajla Öne Fırlaması	168
ABD Hegemonyası: 75 Yıl	169
19. Yüzyıl Sonu, 20. Yüzyıl Başlarında Emperyalizmin Adı: İngiltere	169
"Batı Değerleri" ve "Batıyla Çıkagelen Değerler"	170
Neden Öyle? Bir Ölçüde, Ekonomik Refah Sorunu	170
Modernite Öncesinde, Genelleştirilmiş Yoksulluk	170
Batı Çökebilir mi?	172
Batı Modernitesi (de) Mladını Dolduruyor Olabilir mi?	172
Acaba Şimdiki Çağ Dönümü Bununla mı İlgili?	172
Nasıl Bir Duraklama ve Gerileme Söz Konusu Olabilir?	173
Taşıma Kapasitesi (İstiap Haddi)	173
Büyümeyen Bir Pasta, Nasıl Paylaşılabilir?	173
Ekoloji, Eşitsizlikler, Dev Uçurumlar	174
Topluma Geri Vermek/Vermemek	176
İslâmiyetin Alternatif Medeniyeti Nerede?	177
Göçler ve Duvarlar	178
Birleşme Yerine Kaçışma ve Parçalanma	179
"Gemisini Kurtaran Kaptandır"	179

Alt-Kimliklerin Katılması	179
Gerginlikten Çatışma ve İç Savaşa	180
Suriye Örneği	180
"Karmaşıklık" ve Maliyeti	181
Kapitalizmin Miyaplığı, Bencilliği	182
"Çizgi-Dışı" Olayların Çoğalması	183
Batının Vizyonsuzluğu	184
Küresel Bir Marshall Planı İhtiyacı	185
Bir Şey Yapmanın Maliyetleri ve Hiçbir Şey Yapmanın Maliyetleri	185
Kürt Sorununu Çözmenin ve Çözmemenin Maliyeti	185
Batı mı Çöker, Modernite ve Dolayısıyla Bütün Dünya mı?	186
Küçülme, Daralma, Kapanma Sorunları	187
Yaygın Otariterleşme ve Anti-Demokratikleşme Eğilimleri	188
Türkiye Nelere Dikkat Etmek Zorunda?	188

"SOLCU OLMAK AYRICALIKLI BİR ŞEY DEĞİL!" 192

Kısa, kondanse şekli *Lacivert* dergisinin Türk Solu konusuna hasrettiği Ocak 2018 tarihli 42. sayısında, s. 8-13'te yayınlandı. Buradaki versiyon, röportajın ham deşifresinin çok düzeltilip genişletilerek *Lacivert*'teki halinin neredeyse üç misline çıkmış (ama derginin koyduğu başlık, niyetimi tam yansıtmamasına karşın korunmuş) şeklinden oluşuyor.

Sol Kavramının Yanlış Kullanılması	192
Mutlak Değil Göreli Anlamı	192
Tarihsel Kökenleri	192
Henüz Marksizm Yokken de Mevcut Olması	193
Sol Kavramına Aşırı Değer Biçilmesi	194
Solun Reel Başarısızlığı	194
Buna Karşılık Kendini Beğenmişliği	194
Kudsiyet ve Ulviyet Duygusu	194
CHP'nin Sol/Cu Olup Olmadığı Tartışmasına Yansıması	194
Solu ve CHP'nin Solculuğunu Objektif Ölçülerle Tartışma İhtiyacı	194
CHP Ne Zaman Sol Kavramıyla Birlikte Anılmaya Başladı? 1960'lar; Dünyada ve Türkiye'de Yükselen Cereyanlar	194 195

TIP ve 1965 Seçimleri	195
Bülent Ecevit'in Yükselişi	195
Ortanın Salı, Demokratik Sal, Sosyal Demokrasi	196
Dünya Çapında Sosyal Demokrasi ile İlişkisi	196
Sosyalizm Tarihinde Bir Gezinti	196
Marx'tan Önce Sosyalizm	196
Kilit Kavramların Kökeni ve Bağlamı	196
Kapitalizme Karşı Sosyalizm	198
Demokrasi Değil Sosyal Demokrasi	198
1789-1795 Paris Komünü ve Komünizm	198
Eşitlik Kavramının Zorlanması	199
Nasıl İşleyeceği Bilinmeyen Sosyalizm	200
Kurumları Mevcut Olmayan Sosyalizm	200
Marksizmin Sosyalizmi Yeniden Tanımlaması	201
Siyasi Bir Proje	201
Sınıfsal Bir Proje	201
İhtilâlcı Bir Proje	201
Çıkış Noktası: Devrimseverlik	202
Fransız Devrimi'nin Etkisi	202
Devrim Faktörünün Siyasete Girmesi	203
Devrim Nostaljisi İçinde Yaşayan Kuşaklar	203
Yan Fikir: Gezi Gösterilerinde "Barikatlar" Özlemi	204
Stendhal'in Julien Sorel Tiplemesi	204
Marx ve Engels de Birer Julien Sorel'di	205
Devrimin "Zarunlu"luğunu Felsefeden Türetmek	205
Sal Hegelciliğin Gerçek Anlamı	205
Belirsizlik: Hangi Devrim?	205
Kim Yapacak; İçeriği Ne Olacak?	205
İşçi Sınıfını Keşfediş	205
Önce Engels, Sonra Marx	206
Felsefeden Ekonomiye	206
19. Yüzyılda "İçtimai Mesele"	206
Konun ve Nizamcı, Hayırseverci, Reformcu Çözümler	206
Marx ve Engels'in Devrimci Çözümü	207

Aradıkları "Devrim Ajanı" Olarak İşçi Sınıfı	207
Sosyalizmin Siyasî Projesi	207
Ahlâki Bir Tercihden, Bilimsellik Önermesine	207
19. Yüzyılın Bilimperest Ortamı	207
Toplum Bilimlerinin Doğuşu	207
Doğanın Yasaları ve Toplumun Gelişme Yasaları	207
Bilimsellik İllüzyonu	208
Kendilerine Bakışları: "Ütopik" Değil "Bilimsel" Sosyalizm	208
Marksizmin Başarısı: Nereye Kadar?	208
(1) Sosyalizm Alanını Ele Geçirmek	208
Devrim, Artık Sosyalist Devrim	208
Sosyalizm, Artık Devrimci Sosyalizm	208
Entellektüel ve Akademik Üstünlük	208
(2) Sosyalizmi İşçileştirmek	209
Örgütlü, Sosyalist Bir İşçi Hareketi Yaratmak	209
Partiler ve Sendikalar	209
(3) Siyaset Sahnesinin Sol Kanadını Tutmak	210
Önce: Liberaller ve Muhafazakârlar	210
Sonra: Sosyalistler, Liberaller, Muhafazakârlar	211
Giderek: Sosyalistler ve Muhafazakârlar	211
Bu Arada, Beklenen Devrimin	211
Batıda Değil Rusya'da Patlak Vermesi	211
1917 Ekim (Bolşevik) Devrimi Neyi İspatladı?	212
"Devrimci Marksizm Doğrulandı, Reformculuk Yanlışlandı" mı?	212
Yoksa, "Yanlış Teoriyle de, Pekâlâ Devrim Yapılabilir" mi?	212
Sosyalist - Komünist Ayırımının Yeni Anlamı	213
Aradaki Asimetrik Düşmanlık	213
Komintern (Üçüncü Enternasyonal)	214
Faşizm ve Nazizmin İşinin Kolaylaşması	214
Zamanla, Batıda Demokratik Sosyalizm	214
Batı Sosyalizminin Geçmişi ve CHP'nin Geçmişi	214
Sosyalizmden Değil, İttihatçılık ve Kemalizmden	214
İşçi Sınıfından Değil, Ordu ve Bürokrasiden	214
Sınıfsallık Değil Sınıfsızlık Vurgusu	215

Türkiye'de İşçi ve Sendika Hareketinin Devlete Bağımlılığı	215
Türk-İş, DİSK ve TKP	216
Sendikalarda Sınırlı ve Kısa Süreli Bir Nüfuz Arayışı	216
CHP'nin Solculuk Boyutları	216
(1) Modernite ve Modernizm	216
Gecikmişlik ve Yetişmecilik	216
Dalayısıyla (2) Devletçi Kalkınmacılık	217
Hem Aşırı Sağ Hem Aşırı Soldan Beslenmeler	217
Faşizmle Benzeşen ve Benzeşmeyen Yanlar	217
Stalinizmle Benzeşen ve Benzeşmeyen Yanlar	218
Kemalist Devletçilik ve Komünist Devletçilik	218
"İlk" Sosyalist Programın Başlıkları	218
Sosyalizmin Geri Ülkelere Taşınmasının Sonuçları	218
Stalin'in Sosyalizmi "İcadı" ve Mutlaklaştırması	218
Lenin ve NEP	219
Lenin'in Göreli Marksistliği (Üretici Güçleri Daha Çok Gözetmesi)	219
Stalin'in Daha Aşırı Yetişmecilik Zorlaması	219
Devletleşme, Kolhozlaşma, Planlama	219
Komünist Yetişmecilik ve Proletarya Diktatörlüğü	220
Kemalizmin Farkı	220
Kemalizm ve Marksizm-Leninizm	220
Sert Çekirdekli Bir Teorinin Yakluğu	220
Ampirizm ve Pragmatizm	220
Kemalist Yetişmecilik ve Tek Parti Diktatörlüğü	220
CHP'nin Solculuk Boyutları (3) Kapitalizme Kuşkuyla Bakış	221
Tarımcı, Köylücü Kuşkular	221
Bürokratik Kuşkular	221
Devletçi Kuşkular	221
Özel Sektör ve Piyasa Korkusu	221
(4) Bulanık Anti-Kapitalizm ve Bulanık Anti-Emperyalizm	223
19. Yüzyıl Tecrübelerine Reaksiyon	223
Asker-Bürokrat Sınıf	223
Batı ile Karmaşık Bir Aşk-ve-Nefret İlişkisi	224
Mondros ve Sevr Travmaları	224

Ulus-Devlet Kuruculuđu	224
Sosyalist Sol ile CHP Arasındaki Diğer Benzeřmeler	225
(5) Din (Müslümanlık) Korkusu	225
19. Yüzyılda Din ve Kilise Aleyhtarlığı	225
Bu Açıdan Liberalizm ve Marksizm	225
Din Karşıtlığının İslâm Âlemine ve Türkiye'ye İntikalde	225
Büsbütün Keskinlik Kazanması	
"Ya Sol, Ya İslâm"	226
(6) Kamintern Marksizminin Etkisi	226
Marx'tan Lenin, Stalin ve Mao'ya, Ařamalı Devrim Teorisi	226
Emperyalizm ve Anti-Emperyalizm Teorisiyle Birleřmesi	226
Baş Düşman Emperyalizme Karşı Geniş Birleřik Cephe	226
(6) Demokrasiyi "Burjuva" Diye Reddediř	227
Demokrasiyi İçermeyen Bir Modernite Özlemi	228
Hepsinin Toplamında, Marksist Solun CHP'ye Bakışı	228
Tek İstisna: 1946-50'de DP'ye Bađlanan Umutlar	229
Sonradan, Bunun Özeleřtirisi	229
Temel Problem: Demokrat Olmayışları	230
Batiya Karşı (Tanım Geređi) Sovyet Kampında Yer Almak	230
Bir "Karşı-Devrim" Olarak 1950 Seçimleri	230
Sosyalist Solun Bitmeyen "Karşı-Devrim" Öyküleri	231
(7) Sağuk Savařın CHP ve Marksist Sol Üzerindeki Etkileri	231
Stalin'in Baskısı ve Talepleri	231
Szklarska Pareba Konferansı ve Kominform'un Kurulması	231
Kore Savařı, NATO, Mccarthycilik	231
1951-52 Tevkifatının Genel Çerçevesi	232
(8) DP'nin Muhalefetten İktidara Çıkması	232
CHP'nin İktidardan Muhalefete Düşmesi	232
Görelilikle Demokratikleşme	232
1950'ler Boyunca, DP'nin Dış Politikasına Muhalefet	232
"Memleketin Esas Sahipleri"	232
Batıcılık İnsiyatifinin DP'ye Geçmesi	232
Kıbrıs Sorunu	232
Johnson Mektubunun İnönü'ye Verilmesi	232
(9) 27 Mayıs ve CHP	234

İnönü'nün İkili Tavrı	235
Merkez-Sağ ve Merkez-Solun Tutarsızlıkları	235
12 Mart 1971'de Değişen Roller	235
İnönü - Ecevit Bölünmesi	235
Demirel'in Mecliste Darbeye Arka Çıkması	235
Sıkı Yönetim, İdamlar, İşkence	236
(10) Mahalle Aidiyeti	236
<i>Bir Düşün Gecesi</i>	236
Anti-Emperyalizm Açısından CHP'ye Destek	236
Darbe Mağduriyeti Açısından CHP'ye Destek	236
Kültürel Mayalanma	237
Sosyalist-Kemalist Aydın Kesimi	237
12 Eylül Dönemi ve Sonrası	237
Darbeciliğe Karşı Verilen (ve Tutulmayan) Vaatler	238
2002 Sonrasında Tekrar Darbecilikle Flört	238
Cumhuriyet ve Bayrak Mitingleri	238
Muhtıra Arayışları, "Ordu Göreve" Çağrıları	238
Her Şeyi Yargıya Götürmek	238
Meclis Yerine AYM	238
Sosyalist Sol ile CHP'nin Buluşma Noktalarının Özeti	238
Farklı ve Karşı Arayışlar	239
1973 Sonrasında, CHP-MSP Kadisyonu	239
Refah Partisi ve 28 Şubat 1997	239
2002 Seçimleri, AKP ve Başardıkları	239
Sosyalist Solun Giderek Yakalması	240
Bu Süreçlerin CHP'ye Henüz Çok Yüzeysel Yansımaları	240
Süregelen Fikri Derinlik Yakluğu	241

ÖN SÖZ

Kopernik'ten bundan önce çıkan kitabım, 15 Temmuz 2016 darbesi ile 16 Nisan 2017 referandumu arasında *Serbestiyet* web sitesinde yazdığım yazıların 69'unu kapsıyordu (*Tarihçi Gözüyle Siyaset*, 2017). Elinizdeki ciltte ise, Ekim 2015'ten bu yana üç ayrı mecraya verdiğim yedi uzun mülâkatın (ikisi örneğinde, ham deşifrelerinden hareketle daha da genişletilmiş) metinleri yer almakta. En eskisi, *Lacivert* dergisinin Yerlilik konusuna hasredilmiş 17. (Ekim 2015) sayısında çıkmıştı (**Sol yerliliğini kaybetti ve bir daha yakalayamadı**). Yapılış tarihi itibarıyla ikincisini, İbn Haldun Üniversitesi'nin *Açık Medeniyet* gazetesi, yukarıda sözünü ettiğim *Tarihçi Gözüyle Siyaset*'ten yola çıkarak aslında Ekim 2017'de gerçekleştirdi, ama gazetenin ancak 3. (Aralık 2017 - Ocak 2018) sayısında yayımlanabildi (**Akıntıyla sürüklenecek değilim**). *Açık Medeniyet* görüşmesiyle aşağı yukarı aynı sıralarda, yayın hayatına yeni başlayan *Yörünge* dergisi de benimle konuştu; sohbet genişledi ve beş aya yayıldı (sayı 2, Kasım 2017: **“Batı Dünyasında Bir Vizyon ve Liderlik Krizi Var”**; sayı 3, Aralık 2017: **“İslâmî hareket, Batı'da nelere itiraz ettiğini biliyor, sıra alternatifini üretmekte”**; sayı 4, Ocak 2018: **“Biz” ve Batı so-**

runu; sayı 6, Mart 2018: “**Erdoğan için MHP ile ittifak hayatî önem kazandı**”). Bu dizi devam ederken *Lacivert* tekrar devreye girdi ve derginin Türk Solu'na odaklandığı 42. (Ocak 2018) sayısındaki **Solcu olmak ayrıcalıklı bir şey değil** röportajı vücut buldu. Beşine hiç dokunmadım; sadece iki *Lacivert* söyleşiyle, hem de çok oynadım. Tamamını kronolojik sıradan çıkardım; kendimce belli belirsiz bir içerik sırası çerçevesinde sunuyorum.

Kolay olmadı, çünkü tabii aralarında hayli örtüşme söz konusu. İlki dahil hepsi, ama özellikle birbirini çok yakından izleyen, hattâ neredeyse üstüste binen son altısı, o sırada kafamı nelerin kurcaladığına tanık. Güncel siyasetten çok, bu sefer güncel siyaset de tetiklese daha genel, temel ve teorik sorunlar ön planda. (1) Türkiye'nin (ve başka bazı ülkelerin) son yıllardaki meydan okuyuşu, modernitenin gelişim sürecinde nereye oturtulabilir? Şimdiki yeni dünya düzensizliğine nasıl geldik? Kim haklı kim haksız bir yana; hangi koşullar ayrı durma ve direnmeyi eskisinden çok daha mümkün kılıyor?

(2) Marksizmin bıraktığı boşluğu doldurmaya İslâmiyetin aday olduğu bugün, emperyalizm ve anti-emperyalizm sorunsalının neresindeyiz? Küresele muhalefet taktik veya konjonktürel mi, gerçekten anti-sistemik mi? Başka deyişle, kalıcı ve inandırıcı bir düşünsel platformu var mı? Kurulabilir mi? “Dış” hep kötü ve “iç” hep iyi mi? “Yerli ve milli”lik kolay tanımlanabilir bir şey mi? Ne kadarı realize edilebilir? Değişmez bir formülü var mı? “Biz” kimiz ve neyiz, zamanın sonsuz akışı içinde? Müslümanlık, örneğin, ya da Müslüman Türkiye, ya da Türkiye Müslümanlığı, alternatif bir medeniyet veya net bir medeniyet alternatifi sunuyor mu?

(3) Artık arkamızda kalan ve bizden giderek uzaklaşan gemiyi çok daha iyi görebildiğimiz bugün, değişik, gerçek-

çi, ezber bozan, ne komünizmin ve ne de anti-komünizmin geçmiş klişelerine bağlı kalmayan, hem dışarıdan hem içeriden bakan, açıklayıcı, eleştirel ve empatik bir Marksizm ve sosyalizm tarihi nasıl yazılabilir?

“Bütün yollar Roma’ya çıkar” misali, ne sorulursa sorulsun lâfı hep aynı yerlere getirdiğimi ve döne döne bu üç meseleden söz ettiğimi bugün daha iyi görüyorum. Yol açtığı tekrarları, bütün bir başlıklar, alt-başlıklar, ana ve yan fikirler, parantezler ve geri dönüşler labirenti içinde yol gösterici olacağını umduğum çok ayrıntılı “İçindekiler” sayfalarıyla kısmen aşmaya çalıştım. Ama sonuçta, bu üç büyük konu var işte: Batı - Sol - Türkiye. Dolayısıyla kitabın genel başlığı yalan söylemiyor. 200 sayfada barındırdıklarımı dürüstçe yansıttığı kanısındayım.

Fakat ne garip; bu satırları 15 Temmuz 2016 darbesi ve 16 Nisan 2017 referandumundan sonra üçüncü bir potansiyel dönüm noktasının: 24 Haziran 2018 erken seçimlerinin ilân edildiği günün akşamı yazıyorum.

H. B.

3-18 Nisan 2018, İstanbul